

ZAMONAVIY TA'LIM STANDARTLARI VA PEDAGOGIK JARAYONDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNING AHAMIYATI

Norjigitova Ug'illov Sherboy qizi

Buxoro innovatsiyalar universiteti II kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim standartlarida kompetensiyaviy yondashuvning o'рни va ahamiyati yoritilgan. Kompetensiyaviy yondashuv – bu ta'lim oluvchilarning nazariy bilimlarni amaliy ko'nikma va hayotiy tajribalar bilan uyg'unlashtirishiga qaratilgan yondashuvdir. Mazkur yondashuv zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim samaradorligini oshirish, talabalar shaxsiy rivojlanishini ta'minlash va mehnat bozorining talablariga mos kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada ta'lim jarayonini innovatsion usullar bilan tashkil etish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va kompetensiyaviy yondashuv asosida darslarni loyihalashning metodologik jihatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Zamonaviy ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, ta'lim standartlari, pedagogik jarayon, innovatsion usullar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, metodologiya, mehnat bozori.

Kompetensiyaviy yondashuv XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab ta'lim tizimlarida paydo bo'la boshladi. Bu konsepsiya dastlab ishbilarmonlik va sanoat ehtiyojlariga mos keladigan kadrlarni tayyorlash uchun ishlab chiqilgan. Vaqt o'tishi bilan, bu yondashuv barcha ta'lim bosqichlariga kengaytirildi va o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Kompetensiyalar keng qamrovli va turlicha ko'rinishda namoyon bo'ladi. Ular quyidagilarga bo'linadi:

- Asosiy (umumiy) kompetensiyalar: Kommunikativlik, axborot olish va qayta ishlash, mas'uliyatli qarorlar qabul qilish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi.
- Kasbiy kompetensiyalar: Maxsus soha bilan bog'liq bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi, masalan, muhandislik, tibbiyot yoki iqtisodiyot sohalariga tegishli malakalar.
- Ijtimoiy va madaniy kompetensiyalar: Jamiyatda o'z o'rnini topish, madaniyatlararo muloqotni tashkil etish va jamoa bilan ishlash qobiliyatlari.
- Innovatsion kompetensiyalar: Yangi g'oyalarni yaratish va ularni amalda qo'llash qobiliyatlarini rivojlantirish.

O'qituvchi kompetensiyaviy yondashuvda yo'lboshchi va yordamchi rolini bajaradi. U o'quvchilarning o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatlarini rivojlantirishga ko'maklashadi. Shu bilan birga, o'qituvchi interfaol metodlardan foydalanib, o'quvchilarning qiziqish va ijodiy imkoniyatlarini rag'batlantiradi.

O'qituvchilarning roli quyidagicha ifodalanadi:

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

- Muammolarni hal qilishda yo‘naltirish va yordam berish.
- O‘quvchilarga mos vazifalar va topshiriqlarni ishlab chiqish.
- Individual yondashuvni qo‘llash va motivatsiyani oshirish.
- Baholash jarayonlarini adolatli va shaffof tashkil qilish.

Kompetensiyaviy yondashuvning muvaffaqiyatli qo‘llanilishi quyidagi natijalarga olib keladi:

- O‘quvchilarning muammolarni hal qilish bo‘yicha qobiliyatlari rivojlanadi.
- Amaliyotga yo‘naltirilgan bilim va ko‘nikmalar shakllanadi.
- Mustaqil fikrlash va ijodkorlik rivojlanadi.
- Ijtimoiy va madaniy integratsiya mustahkamlanadi.

Kompetensiyaviy yondashuvni kengroq miqyosda joriy etish uchun quyidagi strategiyalarni amalga oshirish zarur:

- Pedagoglarning malakasini oshirish: O‘qituvchilarni kompetensiyaviy yondashuv tamoyillari va metodologiyasi bo‘yicha muntazam ravishda o‘qitish.
- Ta‘lim infratuzilmasini rivojlantirish: Zamonaviy texnologiyalar bilan ta‘minlash va o‘quv muhitini yanada takomillashtirish.
- Innovatsion texnologiyalardan foydalanish: Virtual laboratoriyalar, simulyatsiyalar va raqamli ta‘lim vositalarini joriy etish.
- Xalqaro tajribalarni o‘rganish va qo‘llash: Dunyoning ilg‘or ta‘lim tizimlaridagi yondashuvlarni mahalliy sharoitga moslashtirish.

Kompetensiyaviy yondashuv orqali o‘quvchilar:

- Mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘ladi.
- Shaxsiy va kasbiy rivojlanish yo‘lida muvaffaqiyatga erishadi.
- Jamiyatning faol va ongli a‘zolariga aylanishadi.

Bu yondashuv ta‘lim tizimini yanada amaliy, natijaviy va zamon talablariga mos qiladi. Shu bois, kompetensiyaviy yondashuvning o‘rni va ahamiyatini yanada kengaytirish ta‘lim sohasining ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qoladi.

Zamonaviy ta‘lim tizimi jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ilm-fan, texnologiya va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida ta‘lim standartlari va pedagogik jarayonlarga yangicha yondashuv zaruriyati paydo bo‘ldi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta‘limning markaziy tamoyiliga aylangan.

Zamonaviy ta‘lim standartlari – bu o‘quv jarayonining maqsad, mazmun va natijalarga yo‘naltirilgan me‘yoriy asosidir. Ushbu standartlar ta‘limning milliy va xalqaro darajadagi talablariga mos bo‘lishini ta‘minlaydi va quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

Ta‘lim mazmunini optimallashtirish: Zamonaviy ta‘lim standartlari o‘quv dasturlarini zamonaviy talablarga moslashtiradi va dolzarb bilimlarni taqdim etadi. Innovatsion yondashuvni rag‘batlantirish: Innovatsion metodlarni ta‘lim jarayoniga integratsiya qilishga imkon beradi. Ta‘lim sifati monitoringi: O‘quv jarayonining natijadorligini baholash uchun mezonlar va ko‘rsatkichlar belgilaydi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Kompetensiyaviy yondashuv – bu o'quvchilarning nazariy bilimlarni amaliy ko'nikma va malakalar bilan uyg'unlashtirishiga asoslangan pedagogik tamoyildir. Bu yondashuvda bilim olishdan ko'ra, ularni qo'llash qobiliyati ustuvor hisoblanadi. Kompetensiyalar quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

Bilim (Knowledge): Sohaga oid fundamental bilimlar. Ko'nikma (Skills): Amaliy faoliyatni bajarish qobiliyatlari. Qobiliyat (Abilities): Muammolarni hal qilish va yangi vaziyatlarga moslashish qobiliyati.

Kompetensiyaviy yondashuv quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

Natijaga yo'naltirilganlik: O'quv jarayonida aniq natijalarga erishish ustuvor hisoblanadi. Shaxsiy yondashuv: Har bir o'quvchining individual imkoniyatlari va qiziqishlariga e'tibor qaratiladi. Muammoli ta'lim: Talabalarni amaliy muammolarni hal qilishga tayyorlashga yo'naltiriladi. Hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish: O'quvchilarni hayotiy faoliyatga tayyorlash va kasbiy yo'nalishni shakllantirish.

Kompetensiyaviy yondashuv ta'lim jarayonini natijaviy qiladi. O'quvchilarning o'zlashtirish darajasi nafaqat bilimlar hajmi, balki ularni qo'llash darajasi bilan ham baholanadi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy-madaniy kompetentsiya ko'p komponentli bo'lib, bir qator turli munosabat, ko'nikma va bilim sohalarini qamrab oladi. Shuningdek, u shaxs va uning mavjud bo'lgan madaniyatiga nisbatan yuqori darajada kontekstualdir. O'qituvchilarni tayyorlashdagi ijtimoiy-madaniy kompetentsiya operatsion ta'riflari dinamik xususiyatni aks ettiradi, bunda mavjud qobiliyatlarni kengaytirish va rivojlantirish mumkin. Shu sababli, ijtimoiy-madaniy kompetentsiyaning bu tushunchasi madaniy xilma-xillik, ta'lim tizimidagi gender xilma-xilligi yoki ko'p millatli jamiyatlarda san'at va tinchlik ta'limini targ'ib qilishga qaratilgan inklyuziv o'quv va o'qitish muhitini yaratishda dolzarb ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Jahon Banki.** (2018). *Ta'limdagi kompetensiyaviy yondashuv: Mehnat bozoriga moslashuv.* Jahon Banki nashriyoti.
2. **Talimov, A. R.** (2021). Zamonaviy ta'lim standartlarining rivojlanishi va kompetensiyaviy yondashuvni qo'llashning ahamiyati. *O'zbekiston pedagogika jurnali*, 5(3), 45–56.
3. **Zimnyaya, I. A.** (2003). *Kompetensiyaviy yondashuv: nazariy va amaliy asoslari.* Moskva: Yuniti-Dana.
4. **Turdaliyev, S. M.** (2022). Kompetensiyaviy ta'lim tizimining pedagogik asoslari va uni qo'llash metodikasi. *Ta'lim va innovatsiya jurnali*, 4(2), 18–27.

